

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ:
Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγ. Βλασίου
Ἱεροθέου,
Ἡ «Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος» στὴν Κρήτη,
Θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς θέσεις,

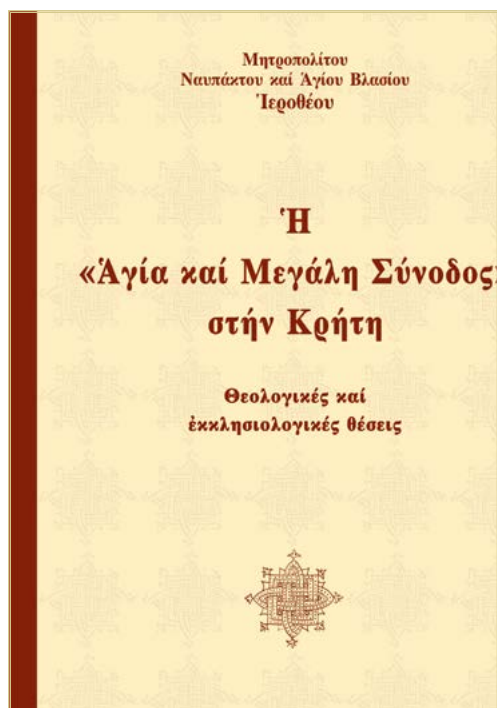
ἔκδ. Ἰ. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), 2018

Ὁ συνοδικὸς θεσμὸς ἀποτελεῖ ἁγιοπνευματικὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ στὴν Ἐκκλησία Του. Ἡ σπουδαιότητα καὶ ἀξία του συνίσταται ἐκτός των ἄλλων καὶ στὴ συνεργία ὀλοκλήρου τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐκ-

κλησιαστικὴ καὶ συνοδικὴ παράδοση ἔχει καταδείξει ὅτι ἡ σύμπραξη τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ στὸ συνοδικὸ θεσμὸ δὲν περιορίζεται μόνο στὴν διὰ τῶν ἐπισκόπων συμμετοχὴ στὶς Συνόδους ἀλλὰ συνεχίζεται καὶ κατὰ τὸ κρίσιμο μετα-συνοδικὸ χρόνο, κατὰ τὸν ὅποιο ὁ Λαὸς τοῦ Θεοῦ (κληρικοί, μοναχοί, λαϊκοί) ὡς «ὑπερασπιστὴς τῆς θρησκείας», καλεῖται νὰ ἀποφανθεῖ ἀποδεχόμενος ἢ ἀπορρίπτοντας τὴ γενομένη Σύνοδο. Ἐπίσημη ἔκφραση τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς συνειδήσεως θὰ ἔχουμε σὲ μίᾳ ἐπομένῃ Σύνοδο, ἢ ὅποια ἀποφαίνεται γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη ἀξία ἢ ἀπαξία τῆς κρινόμενης Συνόδου.

Σὲ αὐτὴ λοιπὸν τὴν περίοδο ποὺ διανύουμε μετὰ τὴν «Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο», μετα-συνοδικὴ ἀπὸ χρονικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν συνοδικὴ ἀπὸ ἐκκλησιολογικῆς πλευρᾶς, καλοῦνται «ὄσοι πιστοί», ἦτοι ὁ Λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὅλα τὰ μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ μὲ αὐξημένο τὸ αἶσθημα εὐθύνης ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ νὰ μελετήσουν καὶ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ γενόμενα ἐν Κρήτῃ τὸν Ἰούνιο 2016.

Ἐνῶ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, ἐμᾶς ὡς μέλη τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ στὴν Ἑλλάδα μᾶς ἐκπροσώπησε 25μελὴς ἀντιπροσωπεῖα ἐπισκόπων τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, τώρα, στὸ μετα-συνοδικὸ στάδιο, ὁ καθένας μας προσωπικά, ὡς μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀναλόγως τῆς διακονίας καὶ τῶν χαρισμάτων μας ὀφείλουμε ἐνεργοποιώντας τὴ δογματικὴ συνειδήση, νὰ σταθοῦμε μὲ σεβασμὸ, σοβαρότητα καὶ ὑπευθυνότητα ἀπέναντι

στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ στό κρίσιμο καί κορυφαῖο ἔργο τῆς ἀποτίμησης τῆς Συνόδου. Ἡ ἀδιαφορία, ἡ ἐπιπολαιότητα, ὁ καιροσκοπισμὸς καί οἱ σκοπιμότητες (π.χ. νὰ μὴ στενοχωρήσουμε ἢ νὰ μὴ μᾶς κακοχαρακτηρίσουν) δὲν ἔχουν καμία θέση. Ὑποχρεούμαστε στήν ὑπεύθυνη μαρτυρική κατάθεση τῆς ἐκκλησιολογικῆς μας αὐτοσυνειδησίας ὡς μέλη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Καί ὅπως ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικά ἔργα ἔτσι καί αὐτὸ τὸ ὕψιστο ἔργο ἔχει αἴσια ἔκβαση ὅταν ὑπάρχει θεανθρώπινη ἐνέργεια: Χάρις καί Φωτισμὸς τοῦ Θεοῦ σὲ ἓνα ἕκαστο ἀλλὰ καί δική μας προσωπική σύμπραξη. Γιὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματική καί καρποφόρος ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια στήν περίπτωση τῆς ὀρθῆς ἀξιολογήσεως τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης εἶναι ἀναγκαῖα ἡ κατὰ τὸ δυνατόν πλήρης καί ὑπεύθυνη ἐνημέρωση καί γνώση τῶν καίριων καί ἐν πολλοῖς σύνθετων θεολογικῶν ζητημάτων ποὺ τέθηκαν στὴ Σύνοδο.

Σὲ αὐτὸ τὸ ἔργο τῆς ὑπεύθυνης προσωπικῆς καταρτίσεως τῶν πιστῶν ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀναδείξει προσωπικότητες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν ἀληθινούς ὁδοδείκτες στήν μετασυνοδική πορεία τῆς Ἐκκλησίας μας. Μὲ τὸν ἐμπνευσμένο πατερικὸ λόγο καί τὴ γραφίδα τους, ἀψηφώντας κινδύνους καί δυσκολίες, διαφωτίζουν ὑπεύθυνα τὸ Λαὸ τοῦ Θεοῦ καί αὐτὸς καθοδηγούμενος μυστικά ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας τοὺς ἀκολουθεῖ.

Μιὰ τέτοια προσωπικότητα, ποὺ τὴν κρίσιμη αὐτὴ περίοδο ποὺ διανύουμε μᾶς χάρισε ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱερόθεος. Παρέλκει, ἀσφαλῶς, ἡ παρουσίαση τῆς προσωπικότητος καί τῆς συμβολῆς του στὴ σύγχρονη θεολογία. Τὰ 100 καί πλέον βιβλία του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 85 ἔχουν μεταφραστεῖ σὲ περισσότερες ἀπὸ 25 γλῶσσες, ἀποτελοῦν τὸν ἀδιάψευστο μάρτυρα τῆς θεολογικῆς ἀξίας καί παρουσίας του. Γιὰ τὴν περίπτωση ὅμως τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης ἀξίζει νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι κατὰ τὸ κρίσιμο προσυνοδικὸ στάδιο οἱ ἐπισημάνσεις τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου γιὰ τὰ προσυνοδικὰ κείμενα καί τὸ ἔργο τῆς Συνόδου ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ, ξεπέρασαν τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπέκτησαν διορθόδοξη ἀναφορά, ἔγιναν ἀντικείμενο σοβαροῦ προβληματισμοῦ καί μελέτης καί ὑποστηρίχθηκαν ἀπὸ τοπικὲς Συνόδους ἄλλων, ἀκόμα καί μὴ ἑλληνόφωνων Ἐκκλησιῶν καί Πατριαρχείων. Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ καταθέσω τὴν προσωπική μου μαρτυρία ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη στὸ Πατριαρχεῖο τῆς Γεωργίας ἀμέσως μετὰ τὴ Σύνοδο (Ἰούλιος 2016), γιὰ τὴν ἐκτίμηση καί τὸ σεβασμὸ ποὺ ἀπολαμβάνει στὰ ἀνώτατα κλιμάκια τοῦ Πατριαρχείου καθὼς καί στοὺς ἀπλοὺς κληρικοὺς τῆς Τυφλίδας ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου ὡς θεολόγος καθὼς καί τὴ σπουδαιότητα τῶν ἐπισημάσεων του γιὰ τὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης ...

Ἄλλὰ καί κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης, στήν ὁποία ὁ Σεβασμιώτατος συμμετεῖχε ὡς μέλος, οἱ παρεμβάσεις καί ἡ γενικό-

τερη συμβολή του ἦταν καθοριστική καὶ ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ ὅλες τὶς θεολογικὲς τάσεις τῆς Συνόδου.

Ἐπ’ αὐτές τὶς συνθήκες, ὅσοι ἀσχολούμαστε σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα μὲ τὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης, περιμέναμε μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τὴ σημαντικὴ ἔκδοση τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου. Ἐτσι, ἀμέσως μετὰ τὸ Πάσχα κυκλοφόρησε ἡ πολυαναμενόμενη ἐργασία μὲ τίτλο «Ἡ “Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος” στὴν Κρήτη» καὶ ὑπότιτλο «Θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς θέσεις» ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς Ἰ. Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), ἡ ὁποία εἶχε καὶ τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἐκδόσεως.

Ἡ ἔκδοση εἶναι μεγάλου σχήματος (17Χ24), μὲ σύνολο σελίδων 767 καὶ μὲ σκληρὸ χαρτόδετο ἐξώφυλλο. Ὁ συγγραφέας ἀφιερώνει τὴν ἔκδοση στοὺς προκατόχους τοῦ τέσσερις ἐπισκόπους Ναυπάκτου ποὺ συμμετεῖχαν στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους καὶ στὴν Σύνοδο τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας, 343).

Περιεχόμενο τῆς ἐκδόσεως

Ἡ ἔκδοση περιλαμβάνει κείμενα τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τὸ 2014 μέχρι σήμερα ποὺ ἀφοροῦν στὴν «Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο» (ΑΜΣΟΕ). Τὰ περισσότερα ἔχουν ἤδη δημοσιευθεῖ, ἐνῶ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἔχουν αὐτὰ ποὺ πρωτοδημοσιεύονται στὴν παρούσα ἔκδοση.

Μετὰ τὴ σύντομη Εἰσαγωγή, ὅπου ἐκτίθεται συνοπτικὸ ἱστορικὸ περίγραμμα τῆς προετοιμασίας τῆς ΑΜΣΟΕ καὶ σύντομη ἀναφορὰ στὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, ἡ ὕλη διαμορφώνεται σὲ 4 ἐνότητες:

Α’. Στὴν πρώτη ἐνότητα μὲ τίτλο «Βασικὰ θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιολογικὰ θέματα γιὰ τὶς Συνόδους καὶ τοὺς διαλόγους μὲ τοὺς ἑτεροδόξους» (σ. 23-196), περιλαμβάνονται 10 κείμενα, «θεολογικὴ εἰσαγωγή», τὰ χαρακτηρίζει ὁ συγγραφέας, ποὺ ἀφοροῦν στὶς θεολογικὲς καὶ ἐκκλησιολογικὲς ἀρχὲς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Β’. Στὴ δεύτερη ἐνότητα μὲ τίτλο «Πρὶν τὴν σύγκληση τῆς “Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου” (περίοδος Μάρτιος 2014-ἀρχὲς Ἰουνίου 2016)» (σ. 197-304), ἐντάσσονται 7 κείμενα ποὺ ἀφοροῦν στὴν τελευταία προσυνοδικὴ περίοδο (2014-Ἰούνιος 2016) καὶ διαπραγματεύονται ζητήματα ποὺ θὰ συζητοῦσε ἡ Σύνοδος ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδια τὴν αὐτοσυνειδησία καὶ κανονικὴ ὑπόσταση τῆς Συνόδου (διευρυμένη Σύνοδος Προκαθημένων, ἀποφάσεις ἐν ὁμοφωνίᾳ, ἐλλιπὴς προετοιμασία κ.ο.κ.). Ἰδιαίτερα σημαντικὰ εἶναι τὰ κείμενα τῆς ἐνότητάς αὐτῆς ποὺ δημοσιεύονται γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ἀφοροῦν στὴν ἀλληλογραφία καὶ τὶς παρεμβάσεις τοῦ συγγραφέως στὴν Ἰ. Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς Διαρκοῦς Ἰ. Συνόδου καὶ τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, καθὼς καὶ οἱ Ἐκθέσεις τῶν ἐκπροσώπων τῆς

Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴν κρίσιμη Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀναθεωρήσεως τῶν Κειμένων (σελ. 207-247).

Γ'. Στὴν τρίτη ἐνότητα μὲ τίτλο «Οἱ παρεμβάσεις μου στὴν “Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο” (Ἰούνιος 2016)» (σ. 305-400) γίνεται ἐκτενὴς ἀναφορὰ στὶς 12 παρεμβάσεις τοῦ συγγραφέως κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς ΑΜΣΟΕ μὲ ἐκτενὴ διευκρινιστικὰ σχόλια. Ἐπίσης, παρατίθεται ὁ διάλογος ποὺ διεξήχθη στὴ Σύνοδο μὲ ἀφορμὴ τὶς παρεμβάσεις τοῦ συγγραφέως. Ἰδιαίτερα σημαντικὴ εἶναι ἡ κατάθεση τῆς προσωπικῆς μαρτυρίας τοῦ συγγραφέως γιὰ τὸ κλίμα τὸ ὁποῖο ἐπικρατοῦσε κατὰ τὴ διάρκεια τῶν συνεδριῶν τῆς Συνόδου καὶ ἰδιαιτέρως πῶς ὁδηγήθηκε ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ εἰσηγηθεῖ νέα πρόταση, κατὰ παράβαση τῆς ὁμόφωνης ἀποφάσεως τῆς Ἱεραρχίας μας. Τὰ κείμενα τῆς ἐνότητος αὐτῆς στὸ σύνολό τους δημοσιεύονται γιὰ πρώτη φορά.

Δ'. Ἡ τελευταία, τέταρτη ἐνότητα μὲ τίτλο «Μετὰ τὴν “Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο” (περίοδος Ἰουλίου 2016-2017)» (σ. 401-733) περιλαμβάνει 13 κείμενα, στὰ ὁποῖα ὁ συγγραφέας ἔχοντας πλέον τὴν ἐμπειρία τοῦ συνοδικοῦ μέλους καταθέτει τὴ δική του θεολογικὴ ἀξιολόγηση τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης καὶ τῶν ἀποφάσεών της.

Ἡ ἔκδοση ὁλοκληρώνεται μὲ τὸ Ἐπίμετρο (σ. 735-751), στὸ ὁποῖο δημοσιεύεται ἀναφορὰ στὸ βιβλίο τοῦ συγγραφέως «Ἐκκλησία καὶ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα» καὶ στὴ μετάφραση καὶ ἔκδοσή του στὰ ἰταλικά ἀπὸ ρωμαιοκαθολικὸ θεολόγο.

Ἀξιολόγηση τῆς ἐκδόσεως

Α. Ἡ σπουδαιότητα τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς καθίσταται προφανὴς λόγῳ τοῦ συγγραφέως:

1. Ὁ συγγραφέας εἶναι ἐγνωσμένου κύρους καὶ θεολογικῆς παιδείας ἐπισκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ διορθόδοξη ἀκτινοβολία καὶ παρουσία. Εἶχε ἰδιαίτερα ἔντονη ἀλλὰ πάντοτε νηφάλια καὶ τεκμηριωμένη στὴν πατερικὴ παράδοση παρουσία κατὰ τὸ τελευταῖο προσυνοδικὸ στάδιο τῆς ΑΜΣΟΕ. Κυρίως ὅμως ἦταν μέλος τῆς ἀντιπροσωπεῖας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ συνέπεια καὶ τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης. Ἔτσι, εἶδε, ἄκουσε, ἔζησε ἀπὸ μέσα τὴ Σύνοδο καὶ ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν παροῦσα ἔκδοση κράτησε ἐκτενὴ καὶ λεπτομερῆ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεών της. Πρόκειται, λοιπόν, γιὰ κατάθεση ἐπισκοπικῆς προσωπικῆς μαρτυρίας ποὺ εἶναι ἀξιοπρόσεκτη, ἄκρως τεκμηριωμένη ἀλλὰ καὶ μοναδική.

2. Ὁ συγγραφέας μὲ τὴν ἐργασία αὐτὴ καλύπτει τὴν ὑποχρέωση ποὺ εἶχε

έναντι ολοκλήρου του πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἐπίσκοποι δὲν συμμετέχουν στὴ Σύνοδο ὡς ἐγκρατεῖς θεολόγοι καὶ ἐπιστήμονες, ἀλλὰ κυρίως ὡς ἐκπρόσωποι τῆς τοπικῆς τους Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὸ ἐκκλησιολογικὸ φρόνημα κομίζουν καὶ ἐκφράζουν ἐν Συνόδῳ. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὀφείλουν μετὰ τὴ Σύνοδο νὰ δώσουν ἐπίσημη, ὑπεύθυνη καὶ ολοκληρωμένη ἀναφορὰ στὸν “ἐντολέα” τους γιὰ τὴν ἐκπροσώπηση αὐτῆ. Καὶ στὴ συγκεκριμένη περίπτωση “ἐντολέας” εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἦτοι κληρικοί, μοναχοὶ καὶ λαϊκοὶ πιστοί. Ἀπὸ σύντομη ἔρευνα προκύπτει ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκόπων ἐσιώπησαν, ἐνῶ λίγοι ἐνημέρωσαν μόνο τὶς ἱερατικὲς συνάξεις τῶν Ἐπαρχιῶν τους – κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δημοσιογραφικὰ – χωρὶς ὅμως τὴν ἀπαραίτητη θεολογικὴ ἀποτίμηση τῆς Συνόδου καὶ τῶν ἀποφάσεών της. Ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἀντιπροσωπείας ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου ἀνταποκρίθηκε στὴν ὑποχρέωση αὐτῆ ἔναντι τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐπὶ μέρος δημοσιεύματα ἀμέσως μετὰ τὴ Σύνοδο καὶ κυρίως μὲ τὴν παροῦσα ἔκδοση. Περιμένουμε καὶ ἐλπίζουμε ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ Ἐκπρόσωποί μας θὰ δώσουν τὶς δικές τους προσωπικὲς μαρτυρίες.

3. Μέσα ἀπὸ τὴν ἔκδοση αὐτῆ καθίσταται ἔτι πλέον σαφῆς ὁ μεγάλος σεβασμὸς τοῦ συγγραφέως στὸ συνοδικὸ θεσμὸ, στὴ συνοδικὴ πράξη καὶ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Σεβασμὸς στὸ συνοδικὸ θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν σημαίνει ἡ ἄκριτη ἀποδοχὴ μιᾶς Συνόδου παρὰ τὰ ὅσα θεολογικὰ καὶ ποιμαντικὰ προβλήματα δημιούργησε. Σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωσιν ὁ Ἅγ. Μάρκος ὁ Εὐγενικός ἀρνούμενος τὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας θὰ ἔπρεπε νὰ καταδικαστεῖ, ὅπως μὲ ἐπιμονὴ ζητοῦσε ὁ Βησσαρίων, καὶ στὴ θέση του νὰ τιμοῦμε τοὺς ἐξωμότες Βησσαρίωνα καὶ Ἰσίδωρο! Οὔτε τοὺς Ἄγιορείτες Ὅσιομάρτυρες ἔπρεπε νὰ τιμοῦμε πού ἀρνήθηκαν τὴ Σύνοδο τῆς Λυῶν (1274), ἀλλὰ τὸ δῆμιό τους Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννη Βέκκο! Οὔτε τὸν Ἅγ. Γρηγόριο Παλαμᾶ, πού ἀντιτάχθηκε σφόδρα στὴ ψευδοΣύνοδο (1344) τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννη Καλέκα! Σεβασμὸς στὴ συνοδικὴ πράξη δὲν σημαίνει νὰ ἀναγνωρίζω τὰ προβλήματα, νὰ ἀπορρίπτω τὴ Σύνοδο σὲ κατ’ ἰδίαν συζητήσεις ἀλλὰ στὸ δημόσιο λόγο μου, γιὰ λόγους σκοπιμότητας, νὰ σιωπῶ καὶ νὰ εἰρωνεύομαι ὅσους ὁμολογοῦν τὴν ἀλήθεια. Σεβασμὸς στὸ συνοδικὸ θεσμὸ σημαίνει σοβαρὴ, ὑπεύθυνη, συστηματικὴ, ἐργώδης καὶ πολυλάκεις ἔμπροσθεν προσπάθεια θεραπείας προβλημάτων, ἐνημερώσεως τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργοποιήσεως τῆς Ὁρθόδοξης αὐτοσυνειδησίας τῶν πιστῶν ὥστε ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση νὰ ἀποφανθεῖ γιὰ τὴν ἀξία ἢ ἀπαξία τῆς Συνόδου. Ἐδῶ ἔγκειται καὶ ἡ σπουδαιότητα καὶ προσφορὰ τοῦ συγγραφέως στὴν Ὁρθόδοξην Ἐκκλησίαν: στὴν ὑπεύθυνη καὶ τεκμηριωμένη ἐνημέρωση τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

B. Ἡ μοναδικότητα τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς προκύπτει κυρίως ἀπὸ το περιεχόμενό της:

1. Τὰ κείμενα ποὺ παρατίθενται στὴν παροῦσα ἔκδοση εἶχαν γραφεῖ μὲ ποιμαντικὴ προοπτικὴ, ἀφοῦ τὰ περισσότερα δημοσιεύθηκαν ἀρχικὰ στὴν ἐφημερίδα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ναυπάκτου «Ἐκκλησιαστικὴ Παρέμβαση» καὶ στὸ διαδίκτυο. Ἔτσι, ἂν καὶ ἀναφέρονται σὲ λεπτὰ θεολογικὰ-ἐκκλησιολογικὰ καὶ κανονικὰ ζητήματα ἐν τούτοις εἶναι κατανοητὰ ἀπὸ τὸν μέσο ἀναγνώστη ποὺ δὲν εἶναι ἐξοικειωμένος μὲ τὴ θεολογικὴ ὀρολογία. Στὴν καλύτερη κατανόηση τῶν ζητημάτων συμβάλλουν καὶ οἱ ἐπικαλύψεις καὶ ἐπαναλήψεις ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ ὑπάρχουν στὰ κείμενα, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ συλλογὴ δημοσιευθέντων καὶ μὴ κειμένων (2014-2017) καὶ ὄχι γιὰ συστηματικὴ ἐργασία.

2. Ὁ ἀναγνώστης ποὺ θὰ μελετήσει μὲ προσοχὴ τὴν ἐργασία ἀποκτᾷ ὀλοκληρωμένη καὶ πλήρη εἰκόνα τῆς ὅλης θεολογικῆς προβληματικῆς τῆς Συνόδου. Ὁ συγγραφέας δὲν περιορίζεται σὲ μονόλογο, στὴν ἀπλὴ παράθεση τῶν ἀπόψεών του, ἀλλὰ προχωρᾷ σὲ οὐσιαστικὸ διάλογο. Ὁ διάλογος δὲν περιορίζεται μόνο στὴν τρίτη ἐνότητα (σ. 305-400) μὲ τὶς 12 παρεμβάσεις του κατὰ τὴ διάρκεια τῶν συνεδριάσεων τῆς Συνόδου, ἀλλὰ ἐκτείνεται ἰδιαιτέρα στὴν τέταρτη ἐνότητα (σ. 401-733) στὰ μετὰ τὴ Σύνοδο κείμενα. Στὰ κείμενα αὐτὰ ὁ συγγραφέας τολμᾷ καὶ “διαλέγεται” κατὰ πρόσωπο μὲ τὴν ἐπιχειρηματολογία τῶν “ὑπερμάχων” τῆς Συνόδου. Ἔτσι, μὲ ἐπιστημονικὴ πληρότητα καὶ σεβασμὸ στὴν ἄλλη ἄποψη παραθέτει τὴν ἐπιχειρηματολογία τῆς καὶ ἀκολούθως τῆς ἀσκεῖ κριτικὴ μὲ βάση τὴν πατερικὴ καὶ συνοδικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας. Κανένα ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἄλλης πλευρᾶς ποὺ ἐπιστρατεύτηκαν γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὶς ἐκτροπὲς ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση δὲν μένει ἀναπάντητο ἀπὸ τὸν συγγραφέα: ὁ ὅρος «Ἐκκλησία» γιὰ τοὺς ἑτεροδόξους ὡς «τεχνικὸς ὅρος», ὡς κατ’ οἰκονομία ἢ συμβατικὰ χρησιμοποιούμενος, ὅτι δῆθεν ἔχει χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ Ἁγίους καὶ Συνόδους, οἱ ὅροι «ἑτερόδοξες ἐκκλησίες» καὶ «ἀδελφές ἐκκλησίες», τὸ ἔγκυρο καὶ ὑποστατὸ τοῦ βαπτίσματος τῶν ἑτεροδόξων, ἡ βαπτισματικὴ θεολογία, τὰ χαρισματικὰ καὶ κανονικὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας, ἐκκλησιολογικὸς ἀποφατισμὸς καὶ ἑτεροπροσδιορισμὸς, ἡ Ἐκκλησία ὡς εἰκόνα τῆς Ἁγ. Τριάδος, ἡ θεολογία τοῦ προσώπου εἶναι ὀρισμένα ἀπὸ τὰ θεολογικὰ ζητήματα ποὺ διαπραγματεύεται μὲ ἰδιαίτερη ἐπιτυχία ὁ συγγραφέας. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ ἄλλη πλευρὰ δὲν τόλμησε νὰ ἀντιτάξει οὐσιαστικὸ θεολογικὸ ἀντίλογο!

3. Ἰδιαίτερα σημαντικὴ, ὀρθότερα μοναδικὴ, εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς στὴν ἐνημέρωση τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀκόμα καὶ τῶν ἐπισκόπων, διότι

περιέχει στοιχεία τὰ ὅποια γιὰ πρώτη φορὰ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας καὶ λύνουν πολλὰς ἀπορίες ὧσων ἀσχολοῦνται σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα μὲ τὰ ζητήματα αὐτά. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε:

α) Τὴν ἀλληλογραφία τοῦ συγγραφέως μὲ τὴν Ἱ. Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

β) Τὰ ἐκτενῆ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων τῆς Διαρκοῦς Ἱ. Συνόδου καὶ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στὰ ὅποια ἔχουν πρόσβαση μόνο οἱ Μητροπολίτες καὶ ὄχι τὸ λοιπὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας,

γ) Τὶς Ἐκθέσεις τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴν Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀναθεωρήσεως τῶν Κειμένων κατὰ τὸ τελευταῖο κρίσιμο προσυνοδικὸ στάδιο (2014-2015).

Οἱ ἐκθέσεις αὐτὲς ἀναγράφουν στὴν προμετωπίδα «ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΜΟ» καὶ παραμένουν μέχρι σήμερα ἄγνωστες ἀκόμα καὶ στὴν πλειονότητα τῶν Ἱεραρχῶν. Ὁ συγγραφέας εἰσηγεῖται τὴ δημοσίευση τῶν Ἐκθέσεων αὐτῶν, ἰσχυριζόμενος, μάλιστα, ὅτι, ἐκτός των ἄλλων, παρέχουν καὶ σημαντικὰ στοιχεία ὥστε νὰ καταλάβουμε γιὰτί ἀπουσίασαν τὰ τέσσερα Πατριαρχεῖα ἀπὸ τὴν Κρήτη.

δ) Τὶς ὁμοφώνως ἐγκριθεῖσες προτάσεις τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (24-25.5.16) γιὰ διόρθωση τῶν προσυνοδικῶν κειμένων.

ε) Τὶς δώδεκα παρεμβάσεις τοῦ συγγραφέως κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Συνεδριάσεων τῆς ΑΜΣΟΕ.

στ) Τὰ ἐκτενῆ ἀποσπάσματα ἐκ τῶν πρακτικῶν ποὺ τήρησε προσωπικὰ ὁ συγγραφέας κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Συνεδριάσεων τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης, στὰ ὅποια ἀποτυπώνεται ἡ σκέψη καὶ ὁ λόγος Προκαθημένων καὶ ἐπιφανῶν ἐπισκόπων τῆς ἀνὰ τὴν οἰκουμένη Ὁρθοδοξίας.

ζ) Τὸ πλαίσιο στὸ ὁποῖο ἀναγκάστηκε ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ τροποποιήσῃ τὴν πρότασή Της παραβαίνοντας τὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας τῆς.

4. Ὁ συγγραφέας ἀναφερόμενος ἐκτενῶς στὶς Συνεδριάσεις τῆς ΑΜΣΟΕ δὲν περιορίζεται σὲ δημοσιογραφικοῦ ἐπιπέδου ἀναφορές, ἀλλὰ καταθέτει ἐκτενῆ ἀποσπάσματα ἀπὸ πρακτικὰ τῶν Συνεδριάσεων ποὺ ὁ ἴδιος τήρησε καὶ προχωρᾷ σὲ θεολογικὴ ἀποτίμηση καὶ κριτικὴ τῶν λεχθέντων κατὰ τὶς Συνεδριάσεις μὲ σεβασμὸ ἀλλὰ χωρὶς «νὰ βλέπει πρόσωπο ἀνθρώπου» ἂν αὐτὸς εἶναι Προκαθημένος ἢ ὄχι.

5. Ἄξιον ἐπισημάνσεως εἶναι ὅτι ὁ συγγραφέας ἀντιμετωπίζει μὲ ἰδιαίτερο σεβασμὸ τὰ τέσσερα Πατριαρχεῖα ποὺ δὲν συμμετεῖχαν στὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης (Ἀντιοχείας, Ρωσίας, Βουλγαρίας, Γεωργίας). Τολμᾷ μάλιστα νὰ διαφοροποιηθεῖ ἀπὸ τὴν κρατοῦσα στὴν ἐλληνόφωνη Ὁρθοδοξία ἀντίληψη ποὺ

ἀποδίδει ἀποκλειστικά καὶ μόνο σὲ γεωπολιτικούς συσχετισμούς καὶ ἔθνοφυλετικά κριτήρια τῆ μὴ συμμετοχῆ τους καὶ ἐπισημαίνει καὶ τὶς θεολογικὲς παραμέτρους ποὺ ὀδήγησαν στὴν ἀπόφαση αὐτή (σ. 226, 228-229, 405-407). Δυστυχῶς, σημαίνοντες ἐκκλησιαστικοὶ παράγοντες ποὺ ἔχουν ἀναγάγει τοὺς γεωπολιτικούς συσχετισμούς καὶ τὴ διπλωματία σὲ κύριο κριτήριο καὶ ὀδηγὸ στὴν ἐκκλησιαστικὴ τους διακονία σὲ διορθόδοξο ἐπίπεδο, κρίνοντας ἐξ ἰδίων τὰ ἀλλότρια, δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν ὅτι ὑπάρχουν καὶ κάποιες Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖοι σέβονται τὸ παραδοσιακό-ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα τοῦ ποιμνίου τους καὶ ἐνεργοῦν μὲ βάση καὶ τὴν Ὁρθόδοξη θεολογία. Τὸ πλεόν λυπηρὸ εἶναι ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν παραδοσιακῶν κληρικῶν, ἀκόμα καὶ ἐπισκόπων, ἐντελῶς ἄκριτα ἐπαναλαμβάνουν ὅσα ἢ “ἐκκλησιαστικὴ” προπαγάνδα ἔχει ἐπιβάλλει στὸν ἑλληνόφωνο ἐκκλησιαστικὸ χῶρο.

6. Ὁλόκληρη τὴν ἐκδοση τῆ διαπερνᾷ ὁ καημὸς καὶ πόνος τοῦ συγγραφέως γιὰ τὴν περιφρόνηση τῆς θεολογίας στὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης. Πολλὲς φορές ἐπανέρχεται στὸ σημεῖο αὐτό. Ἀναφέρει, μάλιστα, συγκεκριμένες παρεμβάσεις ἐπιφανῶν ἐπισκόπων ποὺ χαρακτήρισαν τὴν οὐσιαστικὴ θεολογικὴ συζήτηση «βυζαντινισμό» καὶ «χάσιμο χρόνου» (σ. 661) ἢ ὅτι «δὲν εἶναι ὀρθὸ νὰ θέτουμε τέτοια δογματικὰ θέματα» διότι «τὸ Ἱερὸ Σῶμα θὰ καταπονηθεῖ μὲ ἀντιδικίες θεολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς φύσεως» (σ. 661). Μὲ ἰδιαίτερο πόνο σημειώνει τὴν παρέμβαση τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Προκαθημένου ποὺ ἀπαξίωσε τὶς θεολογικὲς συζητήσεις κατὰ τὶς Συνεδριάσεις τῆς Συνόδου καὶ παρ’ ὅλα αὐτὰ χειροκροτήθηκε ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῶν παρόντων Ἐπισκόπων καὶ τῶν Προκαθημένων (σ. 662) καταδεικνύοντας τὸ ἀρνητικὸ κλίμα ποὺ ὑπῆρχε γιὰ σοβαρὲς θεολογικὲς συζητήσεις στὴ Σύνοδο. Διαπιστώνει μὲ θλίψη ὁ συγγραφέας: «δὲν ἦταν ἐπιθυμητὴ ἡ θεολογία στὶς Συνεδριάσεις στὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης καί, ἐπομένως, ἰσχύει κατὰ πάντα ὁ λόγος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὅτι πολλοὶ Ἐπίσκοποι, Κληρικοὶ καὶ θεολόγοι “τεχνολογοῦσι ἄλλ’ οὐ θεολογοῦσι”» (σ. 684). Διερωτῶμαι ὅμως, εἶναι δυνατόν μία Σύνοδος ποὺ ἀπαξιώνει τὴν Ὁρθόδοξη θεολογία νὰ καταταγεῖ στὶς Ἁγίες καὶ Μεγάλες Συνόδους τῆς Ὁρθοδοξίας;

Ἄν λοιπὸν δὲν ἦταν ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία τὸ κύριο ἔργο τῆς Συνόδου, ἡ βάση τῶν συζητήσεων καὶ τῶν προβληματισμῶν τῶν συνοδικῶν μελῶν, τότε τί ἦταν αὐτὸ ποὺ καθόρισε τὶς βασικὲς συνοδικὲς ἀποφάσεις στὰ κρίσιμα ζητήματα; Ὁ συγγραφέας εἶναι ἀπολύτως κατηγορηματικός: δὲν ἦταν ἡ θεολογία ἀλλὰ ἡ γεωπολιτικὴ διπλωματία! Πάλιν καὶ πολλάκις ἐπανέρχεται στὸ ζήτημα αὐτό (σ. 251, 301-304, 433), διότι τὸ θεωρεῖ – καὶ δικαίως – ὡς τὸ μείζον προβληματικὸ σημεῖο τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης καὶ τῆ γενεσιουργὸ αἰτία ὄλων τῶν προβλημάτων τῆς. Ἐχοντας προσωπικὴ πείρα ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ στὰ Συνοδικὰ Ὁργανα καὶ στὴν Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

και κυρίως από την ουσιαστική παρουσία του στην ΑΜΣΟΕ, αντιλαμβάνεται και με τόλμη καταγγέλλει ότι το βασικό κριτήριο της Συνόδου της Κρήτης δεν ήταν η θεολογία των Πατέρων και των Οικουμενικών Συνόδων αλλά η εκκλησιαστική διπλωματία και οι γεωπολιτικοί συσχετισμοί. Άλλα τί τραγικό, μία Σύνοδος τέτοιου ύψηλου έπιπέδου, η οποία συνεκλήθη ως «Άγια και Μεγάλη Σύνοδος» και φιλοδοξεί να συγκαταριθμηθεί στις πράγματι Άγιες και Μεγάλες Συνόδους της Έκκλησίας, να έχει θέσει ως πυξίδα της πορείας της τη γεωπολιτική διπλωματία! Είναι προφανές ότι η εκκλησιαστική συνείδηση θα την αντιμετώπισει όπως στο παρελθόν άλλες παρόμοιες (Λυώνος, Φλωρεντίας). Επιπλέον δέ, τα άνωτέρω καταδεικνύουν την έλλειψη σοβαρού θεολογικού προβληματισμού της «Άγιας και Μεγάλης Συνόδου», και έρμηνεύουν πλήρως την άξιοθρήνητη θεολογική παραγωγή της και συνεπακόλουθα την άπαξίωσή της ακόμα και από τους συμμετέχοντες...

7. Ο συγγραφέας δεν δυσκολεύεται να έπισημάνει και τα θετικά σημεία της Συνόδου της Κρήτης και των κειμένων της, ιδιαίτερα της Έγκυκλίου και του Μηνύματος της Συνόδου τα όποια «έχουν πολλά θεολογικά νοήματα... και από πλευράς όρθοδόξου πίστεως και μαρτυρίας» (724). Επίσης, τονίζεται η αναγνώριση των Μεγάλων Συνόδων του Άγ. Φωτίου (779-880), του Άγ. Γρηγορίου του Παλαμά (1341-1368), της Κωνσταντινουπόλεως του 1484 και των Συνόδων των Πατριαρχών της Άνατολής ως «καθολικού κύρους». Ας μου επιτρέψει όμως να προσθέσω και δύο επί πλέον θετικά σημεία της Συνόδου τα όποια, πιστεύω, έχουν ιδιαίτερη σημασία:

i. Με άφορμή τη Σύνοδο της Κρήτης, ξυπνήσαμε οι Όρθόδοξοι! Άπλοι πιστοί, μοναχοί, κληρικοί ακόμα και Σύνοδοι Έκκλησιών άσχολήθηκαν, ένδιαφέρθηκαν, άνησύχησαν, έλαβαν ουσιαστικές άποφάσεις. Πρώτη φορά στη νεώτερη εκκλησιαστική ιστορία ο λαός άσχολήθηκε με θεολογικά ζητήματα. Κατάλαβε τις μεθοδεύσεις κατά της πίστεως, άντιστάθηκε και κατόρθωσε έν πολλοίς να ματαιώσει τα άνομα σχέδια. Ιδιαίτερα ένδεικτικό: την Ημερίδα των τεσσάρων Μητροπόλεων και της «Συνάξεως Κληρικών και Μοναχών» στον Πειραιά (23.3.16) - στην όποια συμμετείχε ως εισηγητής ο Μητροπολίτης Ναυπάκτου και η είσήγησή του περιλαμβάνεται στην παρούσα έκδοση - την παρακολούθησαν άνθρωποι σε όλόκληρη την ύφήλιο (πάνω από 100.000 άτομα μέσω του intv.gr, ένώ είναι άπροσδιόριστος ο άριθμός μέσω youtube και άλλων ιστοσελίδων και ιστολογίων, χιλιάδες τα views στα άναρτηθέντα κείμενα σε εκατοντάδες ιστοσελίδες και ιστολόγια και η μετάφρασή τους σε πολλές γλώσσες). Αυτό και μόνο καταδεικνύει την άνησυχία και το ένδιαφέρον του Λαού του Θεού σε πανορθόδοξο επίπεδο.

ii. Η Σύνοδος της Κρήτης έγινε άφορμή για μία διορθόδοξη ουσιαστική επικοινωνία όχι σε ύπηρεσιακό-θεσμικό επίπεδο ήγεσιών. Στο επίπεδο αυτό

πολλές φορές δὲν ὑπάρχει ἡ χριστιανικὴ ἀπλότητα καὶ εἰλικρίνεια, ἀλλὰ ἐπικρατοῦν ἦθος καὶ πρακτικὲς πολιτικῆς καὶ διπλωματίας. Ἡ Σύνοδος, λοιπόν, βοήθησε στὴν ἐπικοινωνία, τὴ συνεργασία καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων μετὰ τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο. Ἦταν μοναδικὸ στὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικά τῶν τελευταίων πολλῶν δεκαετιῶν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀνησυχία - «ἐν πολλοῖς δικαιολογημένη», ὅπως τὴν χαρακτήρισε ἡ Ἱεραρχία μας - τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο γιὰ ἓνα ἐκκλησιαστικὸ-θεολογικὸ γεγονός!

Δὲν ὑπάρχει τέτοιο προηγούμενο: μὲ ἀπλότητα καὶ εἰλικρίνεια, χωρὶς μεθοδεύσεις, μηχανισμοὺς στήριξης καὶ managers κάποια πρόσωπα ξεπέρασαν τὰ ὅρια τῶν Τοπικῶν τους Ἐκκλησιῶν καὶ ἀναδείχθηκαν σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο οἱ φορεῖς μέσω τῶν ὁποίων ἡ πανορθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση ἐκφράστηκε. Αναφέρομαι σὲ τρία πρόσωπα: τὸν συγγραφέα Μητροπολίτη Ναυπάκτου Ἱερόθεο, τὸν πρωτοπρεσβύτερο Θεόδωρο Ζήση, Ὁμότιμο Καθηγητὴ Πατρολογίας, καὶ τὸν Καθηγητὴ τῆς Δογματικῆς κ. Δημ. Τσελλεγγίδη. Ὁ καθένας ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη θέση ποὺ ἔχει ταχθεῖ, μὲ τὸ δικό του τρόπο, μὲ τὸ δικό του ὕφος ἀλλ' ὅμως μὲ ἐνιαῖο ἐκκλησιαστικὸ ἦθος καὶ ἀγάπη γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας, μὲ τεκμηριωμένο στὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση λόγο. Εἶναι συγκινητικὸ καὶ συνάμα συγκλονιστικὸ, γιατί θυμίζει παλαιότερες κρίσιμες στιγμὲς τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ Θεὸς αὐτοὺς κυρίως ἐπέλεξε αὐτὴ τὴν πολὺ κρίσιμη στιγμὴ νὰ σηκώσουν τὸ βᾶρος τῆς ὑπεράσπισης τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο, μὲ σημαντικὸ προσωπικὸ κόστος. Ἔτσι, τὰ κείμενά τους θεμελιωμένα στὴν πατερικὴ καὶ συνοδικὴ ὀρθόδοξη παράδοση καὶ στὴν ἀγιοπνευματικὴ ἐμπειρία τῶν συγχρόνων ἀγίων, ξεπέρασαν τὰ ὅρια τῆς ἐλληνόφωνης Ὁρθοδοξίας, μεταφράστηκαν καὶ ἀξιοποιήθηκαν σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο καὶ ἀποτέλεσαν τὴ βάση τοῦ προβληματισμοῦ ἀκόμα καὶ γιὰ Συνόδους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ Πατριαρχείων.

8. Ἰδιαίτερα σημαντικὴ εἶναι ἡ ἔκδοση, διότι προχωρεῖ μὲ ἐξαιρετικὴ παρρησία - δυστυχῶς, ἀσυνήθιστη σὲ ἐπισκοπικὸ ἐπίπεδο - σὲ νηφάλια ἀλλὰ ἀυστηρὴ θεολογικὴ ἀποτίμηση καὶ κριτικὴ τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης καὶ τῶν κειμένων της. Εἶναι πράγματι μιὰ κατάθεση ψυχῆς μαρτυρικὴ, μὲ τὴ διττὴ ἐννοια: καὶ ὡς κατάθεση προσωπικῆς ἐμπειρίας, ἀλλὰ, εἶναι σίγουρο αὐτό, καὶ ὡς θυσιαστικὴ προσφορὰ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, σὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία. Ὅλοι γνωρίζουμε τὸ τί περιμένει ὅσους σεβόμενοι τὴν πίστη καὶ τὴ συνείδησή τους μαρτυροῦν καὶ ὑπεραμύνονται τῆς Ἀληθείας: Ἀπομόνωση, εἰρωνεῖες, λοιδορίες, λεκτικὸς προπηλακισμὸς, ἀπειλὲς καθαιρέσεων κ.ο.κ. ἀπὸ κέντρα καὶ παράκεντρα “ἐκκλησιαστικῆς” ἐξουσίας. Καὶ, δυστυχῶς, αὐτὲς οἱ μεθοδεύσεις ἔχουν ἀποτέλεσμα: οἱ πλείστοι τῶν ἐπισκόπων μας ἐνῶ ἔχουν παραδοσιακὸ

φρόνημα καὶ δὲν ἀποδέχονται τοὺς οἰκουμενιστικούς ἀκροβατισμούς οὔτε τὴ νέα περιεκτικὴ ἐκκλησιο-λογία, σιωποῦν διότι δὲν ἔχουν τὴν ἐσωτερικὴ δύναμη νὰ ἀνταπεξέλθουν στὸν ἐντονο φανερό ἢ ἀφανῆ πόλεμο τῆς Νέας Τάξης Ἐκκλησιαστικῶν Πραγμάτων (σ. 427)!

Ὅμως ὁ Σεβασμιώτατος σεβόμενος τοὺς Ἀρχιερατικούς του Ὅρκους τολμᾷ καὶ μαρτυρεῖ περὶ τῆς Ἀληθείας. Δὲν φοβᾶται νὰ χρησιμοποιήσῃ λέξεις ποὺ ἀποδίδουν τὴ ζοφερὴ πραγματικότητα: μιλάει γιὰ «παγίδευση» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ προσυνοδικὸ στάδιο, ἀναφέρεται σὲ «κοσμικοὺς συμβιβασμούς καὶ σκοπιμότητες» (σ. 250), καὶ ἐπισημαίνει ὅτι «ὅταν δημοσιευθοῦν τὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου,... τότε θὰ φανεῖ καθαρὰ ὅτι στὴν Σύνοδο κυριαρχοῦσαν ἢ θεωρία τῶν κλάδων, ἢ βαπτισματικὴ θεολογία καὶ κυρίως ἢ ἀρχὴ τῆς περιεκτικότητος, δηλαδὴ ἢ διολίσθηση ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποκλειστικότητος στὴν ἀρχὴ τῆς περιεκτικότητος» (σ. 473). Ἐπίσης, καταγγέλλει καὶ αὐτὸς δύο καίριας σημασίας στοιχεῖα, ποὺ ὅλοι ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν Σύνοδο ἔχουν διαπιστώσει: α) «προβληματικότητα τῆς Συνόδου ἀπὸ πλευρᾶς θεολογίας» (σ. 684) καὶ β) ὅτι «μὲ τὴ Σύνοδο αὐτὴ δὲν ἐξυπηρετήθηκε ἢ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας» (σ. 713). Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης δὲν ὑπηρετήσε τὴν ἐν Ἀληθείᾳ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Συνεπῶς, «πῶς δ' αὖ Ἁγία καὶ Μεγάλη»;

9. Ὅπως εἶναι ἀναμενόμενο, ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται ἰδιαίτερα στὸ βο κείμενο τῆς ΑΜΣΟΕ μὲ τίτλο «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν Χριστιανικὸν κόσμον». Τὸ κείμενο αὐτὸ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν δογματικὸ-ἐκκλησιολογικὸ κείμενο τῆς Συνόδου καὶ οὐσιαστικὰ εἶναι ἡ λυδία λίθος ποὺ θὰ καθορίσει τὴν ἐγκυρότητα ἢ μὴ τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση. Σὲ πολλὰ σημεία ὁ Σεβασμιώτατος ἀναφέρει ὅτι τὸ κείμενο αὐτὸ δὲν ἦταν «ῥιμο» πρὸς συζήτηση καὶ ἐπικύρωση, διότι «τὸ ὅλο κείμενο εἶναι ἐλλειμματικὸ καὶ ἀντιφατικὸ ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιολογία του» (σ. 412). Πιὸ συγκεκριμένα ὁμιλεῖ γιὰ «διγλωσσία», «ἀμφισημία» (σ. 608, 727) «ἀντιφατικότητα» (σ. 473), «ἐκκλησιολογικὴ σύγχυση» (σ. 549, 728), «διπλωματικὴ δημιουργικὴ ἀσάφεια» (σ. 506, 728), «ὄχι μόνο δὲν εἶναι θεολογικὸ, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν εἶναι καθαρὸ, δὲν ἔχει καθαρὲς προοπτικὲς καὶ βάσεις, εἶναι διπλωματικὸ. Ὅπως ἔχει γραφῆ, διακρίνεται ἀπὸ μιὰ διπλωματικὴ δημιουργικὴ ἀσάφεια. Καὶ ὡς διπλωματικὸ κείμενο δὲν ἱκανοποιεῖ οὔτε τοὺς Ὁρθοδόξους οὔτε τοὺς ἑτεροδόξους. Δὲν μπορῶ νὰ κατανοήσω πῶς θὰ τὸ δεχθοῦν οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ τοὺς ὁποίους ἀποκαλοῦν ταυτοχρόνως “ἑτεροδόξους”, δηλαδὴ αἰρετικούς, “λοιποὺς Χριστιανούς” καὶ “ἀδελφούς”, ἢ ταυτο-χρόνως ὁμιλοῦν γιὰ “ἑτεροδόξες Ἐκκλησίες” καὶ “ἀδελφές Ἐκκλησίες”» (σ. 506). Τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα ἀκυρώνουν πλήρως τὸ κείμενο αὐτὸ ὡς συνοδικὴ ἀπόφαση Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου καὶ συμπαρασύρουν καὶ τὴ

Σύνοδο ποὺ τὸ ἐπικύρωσε!

10. Ἀναφερόμενος ὁ συγγραφέας στὰ ὅσα ὀδήγησαν τὴν Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ παραβεῖ τὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας Τῆς (24-25.5.2016) καὶ νὰ καταθέσει πρόταση μὲ τὴν ὁποία χαρακτηρίζονται οἱ αἰρετικές Χριστιανικές Κοινότητες ὡς «Ἐκκλησίες», παραθέτει ἐκτενές ἀπόσπασμα μὲ τὴν ἔντονη προτροπὴ τοῦ Προέδρου τῆς Συνόδου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν (σ. 395-396).

Ὁ Παναγιώτατος στὴν προσπάθειά του νὰ πείσει τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποστῆ τῆς ὁμόφωνης ἀποφάσεως τῆς Ἱεραρχίας Τῆς μὲ τὴν ὁποία ἀρνεῖτο νὰ χαρακτηρίσει συνοδικὰ ὡς «Ἐκκλησίες» τοὺς αἰρετικούς καὶ νὰ καταθέσει καινούργια πρόταση εἶπε ἐπὶ λέξει: «Ἐκκλησία Μία, Ἁγία, Καθολικὴ εἴμαστε μόνο ἡμεῖς. Ὀνομάζουμε συμβατικὰ Ἐκκλησίες καὶ τοὺς ἄλλους» (σελ. 396)! Ἀξίζει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι τὴ φράση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου τὴν ἀποσιώπησαν ὅλοι ὅσοι ἀναφέρονται στὴ Σύνοδο καὶ μᾶς τὴν ἀποκαλύπτει μόνο ὁ Σεβασμιώτατος Ναυπάκτου. Γιατί, ἄραγε; Τὰ ἐρωτήματα ὅμως ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴ παρέμβαση εἶναι καταλυτικά: Εἶναι δυνατόν σὲ συνοδικὸ κείμενο ἐπιπέδου Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου νὰ χρησιμοποιεῖται ἐκκλησιολογικὴ ὀρολογία «συμβατικὰ»; Ἡ γιατί τουλάχιστον ἡ φράση αὐτὴ τοῦ Παναγιωτάτου δὲν τέθηκε ὡς διευκρίνιση στὸ συνοδικὸ κείμενο ὅτι «Ἐκκλησία Μία, Ἁγία, Καθολικὴ εἶναι μόνο ἡ Ὁρθόδοξη καὶ ὀνομάζουμε συμβατικὰ (ἢ κατ' οἰκονομία) Ἐκκλησίες καὶ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς», γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχει δυνατότητα παρερμηνείας ἀλλὰ καὶ νὰ καθησυχάσουν οἱ πιστοὶ;

Ὅμως ἂς μᾶς ἐπιτραπεῖ νὰ διερωτηθοῦμε: Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ Παναγιώτατος ὅταν ἀπευθύνεται στὸ Σῶμα τῶν Ὁρθοδόξων Ἱεραρχῶν ἐν Κρήτῃ καὶ ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Προεδρίας τῆς ΑΜΣΟΕ ἀναφέρει ὅτι «Ἐκκλησία Μία, Ἁγία, Καθολικὴ εἴμαστε μόνο ἡμεῖς. Ὀνομάζουμε συμβατικὰ Ἐκκλησίες καὶ τοὺς ἄλλους» καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐκπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἢ καὶ ὁ Ἴδιος ἀπευθυνόμενος ἢ ὑπογράφοντας κοινὲς δηλώσεις μὲ τὸν πάπα τῆς Ρώμης ἢ στὸ Κείμενο τοῦ Βalamand ἢ στὴν «Ὁμολογία τῶν Θυατείρων» (σ. 179-196) ἀποδίδει στὴ Ρώμη ἢ σὲ Προτεσταντικές Κοινότητες ὄχι «συμβατικὰ» ἀλλὰ πλήρη τὰ στοιχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικότητας (ἀποστολικὴ παράδοση, ἀποστολικὴ διαδοχὴ, μυστήρια, ἰδιαίτερος τὴν Ἱερωσύνη καὶ τὸ Βάπτισμα, μετοχὴ στὴ διαποίμανση τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ κ.ο.κ.) ἀναγνωρίζοντάς τους ἔτσι πλήρη μετοχὴ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ (σ. 602-608); Ποιὰ εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐκκλησιολογικὴ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου; Ἀποδέχεται τὴν «ἀποκλειστικὴ» ἢ «περιεκτικὴ» ἐκκλησιολογία; Γιατί σὲ αὐτὰ τὰ κρίσιμα ζητήματα νὰ ὑπάρχει τόση ἀσάφεια;

Καὶ ἔτι πλέον: Ἐγίνε ἀποδεκτὴ στὴν Κρήτη ἢ θεολογικῶς ἀπαράδεκτη καὶ αὐτοαναιρούμενη φράση «έτερόδοξες Ἐκκλησίες». Ὅμως δύο χρόνια τώρα, ποῦ καὶ πότε χρησιμοποιεῖται ἢ φράση αὐτὴ σὲ κείμενο ἢ ὁμιλία τοῦ Παναγιωτάτου ἢ στελεχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἢ ἄλλων Ἐκκλησιῶν ποὺ τὴν προσυπέγραψαν καὶ ὑπεραμύνονται τῆς σοβαρότητός της; Ποτὲ καὶ πουθενά! Ὅλοι αὐτοὶ ὁμιλοῦν πλέον μόνο γιὰ «Ἐκκλησίες» ἢ «Ἀδελφές Ἐκκλησίες», ποτὲ ὅμως γιὰ «έτερόδοξες Ἐκκλησίες»! Ἀπὸ τὴ μιὰ ἔκαναν τὰ πάντα γιὰ νὰ ἐγκριθεῖ στὸ κείμενο ἢ φράση «έτερόδοξες Ἐκκλησίες» καὶ στὴν πράξη ἐπιβάλλουν τὸν ὄρο «Ἐκκλησίες», ἀποδίδοντας ὅλα τὰ βασικὰ ἐκκλησιολογικὰ στοιχεῖα τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ (σ. 602-608)! Αὐτό, ἂν δὲν εἶναι διγλωσσία, εἶναι παραπλάνηση τῶν Συνοδικῶν μελῶν – ἰδιαιτέρως δε, τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος – καὶ τοῦ πληρώματος τῶν Ὁρθοδόξων.

Δυστυχῶς, φοβοῦμαι πὼς ὁ μητροπολίτης Ναυπάκτου ἔχει δίκιο ὅταν δηλώνει μὲ ἀπόλυτη σαφήνεια ἀναφερόμενος σὲ πολλοὺς κληρικούς καὶ θεολόγους: «Τελικὰ ἐκεῖνο ποὺ ἐνοχλεῖ στὴν ὑπόθεση αὐτὴ εἶναι ὅτι στὶς συζητήσεις ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας χρησιμοποιεῖται ἢ διγλωσσία, τριγλωσσία καὶ πολυγλωσσία, δὲν ὑπάρχει ἐνιαία γλώσσα. Ἄλλιῶς ἐκφράζονται σὲ ὀρθόδοξα καὶ μοναχικὰ περιβάλλοντα καὶ ἄλλιῶς ἐκφράζονται σὲ ἑτερόδοξα περιβάλλοντα. Στὴν οὐσία, ὅπως φαίνεται καθαρότατα, διολισθαίνουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποκλειστικότητας στὴν ἀρχὴ τῆς περιεκτικότητας» (σ. 607).

Συμπερασματικά, ἡ παροῦσα ἔκδοση καταδεικνύει περίτρανα ὅτι ὅσοι βιάζονται καὶ πιέζουν φορτικὰ νὰ σταματήσῃ ἢ συζήτηση καὶ κριτικὴ στὴν «Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο», διότι ὅλα ἔγιναν τάχα καλῶς, ἢ δὲν καταλαβαίνουν ἢ ὑπηρετοῦν ἐγκόσμιες σκοπιμότητες ξένες πρὸς τὸ ἀληθινὸ ἐκκλησιολογικὸ καὶ συνοδικὸ φρόνημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας παραδόσεως. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραβλέψῃ ἢ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση τὰ καίρια ζητήματα ποὺ μὲ θεολογικὴ σαφήνεια, ἀξιομίμητη τόλμη καὶ νηφάλια παρρησία θέτει ὁ Σεβασμιώτατος. Οἱ Ἡγεσίες τῶν τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὀφείλουν νὰ ἐνσκήψουν σ' αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἀντιμετωπίσουν μὲ ὑπευθυνότητα καὶ σοβαρότητα, θεραπεύοντας τὶς πληγὲς ποὺ δημιούργησε ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας σὲ διορθόδοξο ἀλλὰ καὶ σὲ ἐπίπεδο τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση τὰ προβλήματα τόσο σὲ τοπικὸ, ὅσο καὶ σὲ πανορθόδοξο ἐπίπεδο θὰ αὐξάνονται. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁ Λαὸς τοῦ Θεοῦ ὀφείλει νὰ ἀναζωπυρώσει τὸ χάρισμα ποὺ ἔχει ὡς μέλος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐκφράσῃ συνειδητὰ καὶ ὑπεύθυνα τὴν ἐκκλησιολογικὴ του αὐτοσυνειδησία στὸ μέτρο τῆς διακονίας καὶ τοῦ χαρίσματος ποὺ ἔχει στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ συμβολὴ τῆς παρουσίας ἐκδόσεως στὴ διακονία τῆς

Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι μοναδική καί πολύτιμη στήν κρίσιμη αὐτή μετα-Συνοδική περίοδο.

Κλείνω τή βιβλιοπαρουσίαση μέ τίς σκέψεις τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέως: «Τελικά, ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης ἀνήκει στήν ἱστορία καί θά τήν κρίνει ἡ “δογματική συνείδηση” τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, πού ἔχουν “νοῦν Χριστοῦ” (Α΄ Κορ. β΄, 16) καί εἶναι φίλοι τοῦ Χριστοῦ. Ἐμεῖς εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά καταθέτουμε τίς σκέψεις μας καί τήν μαρτυρία μας» (σ. 722).

*Πρωτοπρεσβύτερος
π. Αναστάσιος Γκοτσόπουλος
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἀγ. Νικολάου Πατρῶν*